

iz naših knjižnica

Uređuje: Danko Škare

Čitači elektroničkih knjiga i knjižnice

I. Pažur

Institut Ruđer Bošković, Knjižnica
Bijenička cesta 54, 10000 Zagreb, Hrvatska
e-pošta: ipazur@irb.hr

Uvod

Kada je Amazon krajem 2009. objavio kako je prvi put prodao više elektroničkih nego tiskanih knjiga,¹ postalo je jasno da su elektroničke knjige,* od svoje pojave 1971., konačno dosegle vrhunac pa čak i svojevrsnu premoć nad tiskanim knjigama.²

Njihovoj većoj rasprostranjenosti i upotrebi svakako je pridonio internet 1990-ih godina, koji je omogućio istodobni pristup većem broju korisnika putem računala s različitih lokacija. Usprkos toj velikoj prednosti mrežnog pristupa, računalo je u biti statično i, za razliku od tiskane knjige, ne omogućava čitanje elektroničke knjige na bilo kojem mjestu. Taj je nedostatak od početka ograničavao prihvaćanje elektroničkih knjiga općenito.

S prijenosnim računalima to je djelomično riješeno, no ni na njima se ne može čitati baš u svim situacijama u kojima bi bilo moguće čitati tiskanu knjigu. Dodatni nedostatak i osobnog i prijenosnog računala je otežano čitanje na zaslonu, osobito duljih sadržaja, zbog čega se elektroničke knjige uglavnom tiskaju na pisaču.

Tek s pojavom raznovrsnih elektroničkih uređaja manjih formata, kao što su iPhone, iPod, iPod Touch, BlackBerry, džepno računalo (*personal digital assistant* – PDA) pa čak i mobilni telefon, na kojima se uz raznorazne mogućnosti mogu čitati i elektroničke knjige, uočava se znatan porast čitanja elektroničkih knjiga.³

Novo poglavlje za elektroničke knjige započinje 1998. s pojavom tzv. čitača elektroničkih knjiga ili e-čitača (*e-book reader*, *e-book device* ili *e-reader*) čija je osnovna funkcija upravo čitanje elektroničkih knjiga.⁴

U posljednje su dvije godine čitači elektroničkih knjiga postali zanimljivi širem krugu korisnika te je zabilježeno znatno povećanje njihove prodaje.^{2,5} Tome je uvelike pridonio pad cijena kao i tehnološki razvoj e-čitača, odnosno uvođenje tzv. elektroničke tinte (E Ink ili e-paper), koja čitatelju daje ugođaj čitanja s papira jer više nema pozadinskog osvjetljenja kao na zaslonu računala koje umara oči pri čitanju.⁶

Danas postoje e-čitači različitih proizvođača, trenutno možda najpoznatiji Amazonov Kindle, zatim Barnes & Nobleov Nook, Sonyjev Digital Reader, Bookeenov Cybook, Hanvonov WISereader i mnogi drugi.

Knjižničarske studije o e-čitačima

Većina knjižničarskih studija tematski vezanih uz elektroničke knjige nije se bavila i samim čitačima elektroničkih knjiga. Tek se posljednjih godina pojavljuju i takva istraživanja kojima je cilj utvrditi mišljenje čitatelja o mogućnostima, prednostima i manama čitanja pomoću e-čitača, ali i o njihovoj eventualnoj primjeni u knjižnicama.

U jednoj takvoj studiji objavljenoj 2007. ispitanici su bili članovi grupa za čitanje knjiga, koji su se za čitanje elektroničkih knjiga koristili džepnim računalom (PDA). Premda su reakcije ispitanika u cjelini bile negativne i davali su prednost čitanju tiskanog teksta, ipak su uočili i neke pozitivne strane e-čitača. Većina pozitivnih komentara odnosila se na praktičnost samog uređaja, njegovu lakocu i kompaktnost. Negativni su se komentari prije odnosili na sam uređaj za čitanje nego na elektroničke knjige općenito, a u tom je smislu najčešće istican odsjaj zaslona i presitan tekst, što umanjuje čitljivost. Studija je pokazala naglašenu emotivnu vezanost čitatelja za tiskane knjige, čak i kod onih koji su u svakodnevici pod većim utjecajem tehnologije.⁷

Nakon pojave Amazonovog Kindlea knjižničari su počeli testirati njegove mogućnosti i razmatrati uvođenje u knjižnice.

Radi utvrđivanja korisničke percepcije Kindlea te korisnosti čitača elektroničkih knjiga u akademskim knjižnicama, 2008. objavljeni su rezultati istraživanja u kojem su ispitanici bili sami knjižničari i akademsko osoblje. Početna iskustva ispitanika varirala su od potpunog razočaranja pa do apsolutnog oduševljenja. Na kraju ispitivanja prevladala je zainteresiranost za Kindle i zadovoljstvo pri njegovoj upotrebi, međutim nitko od ispitanika nije ga želio i osobno kupiti zbog visoke cijene. Većina komentara za potrebnim poboljšanjima ticala su se prikaza na zaslonu, prikaza slova te grafike. Kao najbolje osobine Kindlea istaknuto je postojanje integriranog rječnika, mogućnost preuzimanja besplatnih poglavlja iz mrežne knjižare Amazon.com, mogućnost e-čitača da zapamti posljednju pročitano stranicu, brzo preuzimanje knjiga iz mrežne knjižare, prikladnost upotrebe kod putovanja pa čak i kod tje-lovježbe i to što su elektroničke knjige za Kindle jeftinije od njihovih tiskanih inačica.

Što se tiče primjene Kindlea u akademskoj knjižnici, ispitanici su smatrali da je njegova upotreba ograničena zbog nedostatka sadržaja, kao i kasnijeg pojavljivanja elektroničke inačice od tiskane. Osim toga ograničavajući faktori su i problemi oko licencija i distribucije knjiga, koji izravno utječu na način upotrebe elektroničkih knjiga, posebno u usporedbi s upotrebom tiskanih knjiga. Želje korisnika najviše su išle u smjeru bolje kvalitete grafičkog prikaza, odnosno uvođenja slika u boji, bolje rezolucije, više grafičkih sa-

* Pod elektroničkom knjigom podrazumijevamo knjigu u elektroničkom formatu koji se može čitati na računalu ili na čitaču elektroničkih knjiga i srodnim uređajima.

The screenshot shows the OverDrive website interface. At the top, there are navigation links: Digital Home, Library Catalog, Participating Libraries, My Account, Sign In, My Cart, and Help. Below this, there are several sections:

- Download digital media GUIDED TOUR**: A small image of a man pointing at a screen.
- Quick Search**: A search bar with a 'Go' button and a link to 'Advanced search...'
- Getting Started**: A list of links including Quick Start Guide, Digital Help--FAQ, Check Out Assistance, WMA or MP3 Audiobooks?, Audiobook Compatible Devices, and eBook Compatible Devices.
- Audiobook Fiction**: A list of links including All Fiction and Drama.
- Never Let Me Go** by Kazuo Ishiguro: The main focus of the page. It includes a book cover, publisher information (Knopf Doubleday Publishing Group, Vintage), subject (Fiction, Literature), language (English), and awards (Man Booker Prize for Fiction Nominee, The Booker Prize Foundation). It also shows an average rating of 4 stars and a 'Place a hold' button.
- Format Information**: Details for the Adobe EPUB eBook, including available copies (0), library copies (1), file size (524 KB), ISBN (9781400044832), and release date (Apr 05, 2005).

Slika 2 – Digitalni katalog Southern Tier Library System, primjer popratnih informacija uz elektroničku knjigu (<http://stls.lib.overdrive.com/>)

samo uređaj, a naslove na njemu stave u napomenu, drugi katalogiziraju uređaj i svaki naslov posebno, a treći ih pak ne katalogiziraju uopće.⁹ Istraživanja upotrebe elektroničkih knjiga općenito, pokazala su da je treći način najmanje produktivan, te da su elektroničke knjige bile čitanije od kada su bibliografski zapisi uneseni u katalog.^{13,14}

Kao što su knjižničari primijetili u prije spomenutim istraživanjima, ograničavajući faktor za šire prihvaćanje e-čitača, ne samo u knjižnicama već i za kupce općenito, je brojnost različitih formata. Naime, svaki uređaj u čijoj je pozadini vlastita mrežna knjižara ima i zaštićeni format, što onemogućava čitanje elektroničkih knjiga na e-čitaču drugog proizvođača.⁶ Time se knjižnice ograničava na kupovinu sadržaja od samo jedne knjižare koja kontrolira cijene i po svojoj volji može ograničavati čak i pristup.² Dodatna ograničenja se javljaju oko licencija i mogućnosti distribucije elektroničkih knjiga korisnicima. Primjerice kod Amazona se ista knjiga može istodobno preuzeti na šest Kindlea, dok časopisi i novine mogu biti samo na jednom.¹⁰

E-čitač u knjižnici je nov medij, stoga knjižnice uz prilagodbu postojećeg knjižničnog poslovanja oko nabave i stručne obrade elektroničkih knjiga, također moraju razmotriti i definirati održavanje samih e-čitača (preuzimanje elektroničkih knjiga kao i njihovo arhiviranje, punjenje baterije, popravak kvarova, otuđenje i sl.).

Suradnja s knjižnicama

Sony je sa svojim e-čitačem (posljednji model Reader Daily) i mrežnom knjižarom Reader Store (<http://ebookstore.sony.com/>) jedini ostvario suradnju s knjižnicama omogućivši im mrežnu posudbu elektroničkih knjiga (slika 1). Suradnja je pokrenuta 2009., a New York Public Library je bila prva knjižnica koja je korisnicima ponudila takvu uslugu.^{15,16}

Za sustav distribucije elektroničkih knjiga služi sustav OverDrive, putem kojeg korisnici posuđuju elektroničke knjige iz registriranih knjižnica (u sustavu su knjižnice u SAD-u i Kanadi).¹⁵ Učlanjeni korisnici elektroničke knjige koje žele posuditi zadužuju pomoću knjižnične članske iskaznice, te ih prvo preuzimaju na računalo s

kojeg ih potom mogu preuzeti na svoj e-čitač.* Uz svaku su knjigu vidljive ikone koje upućuju na sve uređaje i e-čitače na kojima se knjige mogu čitati. Također se nalaze i informacije o digitalnim pravima koje korisnike upućuju na to je li elektroničku knjigu dopušteno preuzeti na e-čitač ili srodni uređaj, prenijeti na kompaktni disk, poslati elektroničkom poštom, javno izvoditi i sl. (slike 2 i 3).

Istodobno se može posuditi više naslova (broj ovisi o posudbenoj politici pojedine knjižnice), a razdoblje posudbe varira od naslova do naslova, no korisnici također mogu i sami odabirati razdoblje posudbe prema formatu i različito za pojedinačne naslove. Formati OverDrive ne mogu se ranije vraćati, a na kraju posudbenog roka vraćaju se automatski, odnosno pristup se ukida. Knjige u formatu Adobe eBooks mogu se ranije vraćati primjenjujući softver Adobe Digital Editions, koji služi za prikazivanje i upravljanje elektroničkim knjigama i drugim digitalnim publikacijama. Produljenje posudbe nije moguće. Knjige se mogu rezervirati, a korisniku se elektroničkom poštom šalju obavijesti o raspoloživosti rezervirane knjige. Korisnici knjige mogu i ocjenjivati.¹⁷

Većina naslova dostupna je svim članovima Overdrive-sustava, no pomoću softvera *Overdrive Advantage Program* pojedinačne knjižnice elektroničke knjige mogu kupovati isključivo za svoje članove. Te su knjige vidljive samo korisnicima koji se prijave u sustav.¹⁸

Zaključak

Uvođenje elektroničke građe na novim medijima značilo je svojevrsnu revoluciju u poslovanju knjižnica. U tim su promjenama posebno prednjačile akademske knjižnice koje su u svoj tiskani fond ponajprije inkorporirale velik broj elektroničkih časopisa, dok je uvođenje elektroničkih knjiga ipak zaostajalo za njima.

Pristup elektroničkim knjigama najčešće se regulirao putem IP-adrese (*Internet Protocol address*) ustanove, što omogućava

* Osim na Sonyjevom čitaču, elektroničke knjige iz knjižare Reader Store mogu se čitati na uređajima iRex i Nooku, ali ne i na Kindleu. Od ostalih uređaja, mogu se čitati na onima koji podržavaju formate EPUB i ACS4.

POWERED BY
OverDrive

Digital Quick Search

Advanced Search

Getting Started

Digital Media Guided Tour
Help w/ Using eMedia
How to Borrow Titles
Supported Audio Devices
Supported eBook Devices

Audiobook Fiction

Audiobook Nonfiction

eBook Fiction

eBook Nonfiction

Video

Collections

Library Links

UHLS Catalog
KidSearch

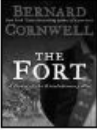
Digital Software

OverDrive® Media
Console™

Literature

Search results: Showing 31 - 40 of 131 < Previous | Next >

Sort by: title | creator | release date | most popular | **date added to site**

The Fort
by Bernard Cornwell

Average rating: ★★★★★
Sign in & rate this title.

While the major fighting of the war moves to the south in the summer of 1779, a British force of fewer than a thousand Scottish infantry, backed by three sloops-of-war, sails to the desolate and...

Place a Hold
Add to Wish List

The Gendarme
by Mark T. Mustian

Average rating: ★★★★★
Sign in & rate this title.

What would you do if the love of your life, and all your memories, were lost—only to reappear, but with such shocking revelations that you wish you had never remembered...

Place a Hold
Add to Wish List

Getting to Happy
Waiting to Exhale Series, Book 2
by Terry McMillan

Average rating: ★★★★★
Sign in & rate this title.

An exuberant return to the four unforgettable heroines of *Waiting to Exhale*—the novel that changed African American fiction forever.

Place a Hold
Add to Wish List

Slika 3 – Upper Hudson Library Sistem Digital Collection – primjer popratnih informacija uz elektroničku knjigu (<http://digitalcollection.uhls.org>)

GUIDED TOUR

Digital Media Search

Search all for:

All Formats

Advanced search...

Fiction

Classic Literature
Comics & Graphic Novels
Humor
Mystery & Suspense
More...

Nonfiction

Biography & Autobiography
Business & Career
Cooking & Food
Religion & Spirituality
More...

Children & Teens

Children's - Popular

Check Out

Please review and confirm the selections and, if desired, change the lending period (s) before proceeding with check out.

The Middle Place

Lending period:

OverDrive MP3 Audiobook **Plays on:**

The Promised Land

Lending period:

OverDrive Music **Plays on:**

Bed of Roses
Bride (Nora Roberts) Series, Book 2

Lending period:

OverDrive WMA **Plays on:**

Important notes:

- You may check out a maximum of **10** titles at one time
- You currently have **0** title(s) checked out
- You will have **7** title(s) remaining after checking out the selected title(s)

Slika 4 – Postupak posudbe elektroničkih knjiga

pristupanje i upotrebu knjiga u bilo koje vrijeme, ali samo s registriranih lokacija.

E-čitači su otišli korak dalje i omogućili čitanje knjiga ne samo u bilo koje vrijeme već i na bilo kojem mjestu. Tehnološki razvoj išao je u smjeru preuzimanja i razvijanja najboljih svojstava tiskanih knjiga, pa tako e-čitači oponašaju veličinu lako prenosive knjige, a nastoji se i što vjernije reproducirati osjećaj čitanja tiskane knjige. Današnja generacija e-čitača pomoću e-tinte uspjela je i u tome.

Istraživanja korisnika o e-čitačima pokazala su da je njihovo mišljenje načelno pozitivno, no nadalje je prisutna i velika vezanost za tradicionalnu knjigu, dok e-čitače još uvijek vide tek kao dodatno pomagalo za čitanje.

Najveće ograničenje šireg prihvaćanja e-čitača dugo je bila njihova cijena, no kako ona pada, kupuje ih sve veći broj korisnika, te tako nastaje novi krug čitatelja, koji prednost daju elektroničkim knjigama.

U naslovu rada iz 2010. postavljeno je pitanje jesu li e-čitači hir ili trend budućnosti.¹² Na to pitanje još nije moguće sa sigurnošću odgovoriti, no ako se prisjetimo vremena uvođenja elektroničkih časopisa, početkom 1990-ih, može se povući paralela. Naime, na njih se isto gledalo samo kao na dopunu tiskanim časopisima, dok su danas ravnopravni, a u mnogim su akademskim knjižnicama i potpuno potisnuli tiskane časopise.

Brojne knjižnice očito smatraju kako se radi o trendu budućnosti kojem trebaju prilagoditi svoje usluge, pa već nude posudbu elektroničkih knjiga na e-čitaču. Takva usluga svakako ide u prilog prihvaćanja i trajnijeg opstanka e-čitača u knjižnicama. Suradnja Sonyja i knjižnica jasno pak pokazuje kakva bi bliska budućnost mogla biti ukoliko i druge mrežne knjižare/izdavači počnu slijediti model prema kojem će korisnici elektroničke knjige posuđivati posredstvom knjižnica putem mreže i koje će čitati na vlastitim e-čitačima.

Međutim moguće je i da velike mrežne knjižare/izdavači računaju kako će daljnje pojeftinjenje e-čitača i elektroničkih knjiga stalno povećavati njihovu prodaju, te bi u tom slučaju knjižnice koje bi ih posuđivale zapravo bile nepotrebne.

Jesu li knjižnice spremne i na takav razvoj događaja?

Literatura

- Amazon prodao više elektroničkih nego papirnatih knjiga, Internet Monitor. URL: <http://www.monitor.hr/vijesti/amazon-prodao-vise-elektronickih-nego-papirnatih-knjiga/136447/> (7. 1. 2010.).
- M. C. Pattuelli, D. Rabina, Forms, effects, function: LIS students' attitudes towards portable e-book readers, *Aslib Proceedings* **62** (3) (2010) 228–244.
- E-book, Wikipedia, the free encyclopedia. URL: <http://en.wikipedia.org/wiki/E-book> (24. 1. 2011.).
- Comparison of e-book readers, Wikipedia, the free encyclopedia. URL: http://en.wikipedia.org/wiki/Comparison_of_e-book_readers (24. 1. 2011.).
- J. E. Cummings, Book Readers History and Beyond. URL: <http://ezinearticles.com/?EBook-Readers-History-and-Beyond&id=2525643> (7. 10. 2010.).
- S. Ilišević, Čitači elektroničkih knjiga. URL: <http://www.bug.hr/bug/tekst/citaci-elektronickih-knjiga/95029.aspx> (24. 1. 2011.).
- M. Landoni, G. Hanlon, E-book reading groups: interacting with e-books in public libraries, *Electronic Library* **25** (5) (2007) 599–612.
- D. T. Clark, S. P. Goodwin, T. Samuelson, C. Coker, A qualitative assessment of the Kindle e-book reader: results from initial focus groups, *Performance Measurement and Metrics* **9** (2) (2008) 118–129.
- J. Rodzvilla, The portable e-book: issues with e-book reading devices in the library, *Serials: The Journal for the Serials Community* **22** (3) (2009) S6–S10.
- Help: Kindle Support. URL: <http://www.amazon.com/gp/help/customer/display.html?nodeId=200127470> (27. 1. 2011.).
- O. Norman, Mixed Answers to "Is It OK for a Library To Lend a Kindle?" URL: <http://www.libraryjournal.com/article/CA6649814.html?rssid=191> (7. 10. 2010.).
- W. C. Dougherty, E-Readers: Passing Fad or Trend of the Future?, *The Journal of Academic Librarianship* **36** (3) (2010) 254–256.
- T. Bailey, Electronic Book Usage at a Master's Level I University: A Longitudinal Study, *The Journal of Academic Librarianship* **32** (1) (2006) 52–59.
- L. Bennett, M. Landoni, E-books in academic libraries, *The Electronic Library* **23** (1) (2005) 9–16.
- P. Smith, Sony reveals new Reader, e-book borrowing service. URL: <http://www.itworld.com/personal-tech/75672/sony-reveals-new-reader-e-book-borrowing-service> (27. 1. 2011.).
- Reader Store: eBook Downloads. URL: <http://ebookstore.sony.com/> (27. 1. 2011.).
- OverDrive Digital Media Tutorial. URL: <http://www.overdrive.com/Solutions/Libraries/tour/Main.html> (27. 1. 2011.).
- Southern Tier Library System – Help – Policies and Procedures – Borrowing Help. URL: <http://stls.lib.overdrive.com/865F3608-0ECE-4859-9F4D-86E5C2FF28EE/10/514/en/Help-Policies-Borrowing.htm> (27. 1. 2011.).